

Mo Jen, egy Nobel-díj két arca

Martine Bulard

Végre egy Nobel-díj, amely örömet okoz majd a kínai hatóságoknak, de legalábbis nem dühíti fel őket. Jóllehet Mo Jen, az író nem a hatalom kegyeltje, de a disszidensek táborát sem gyarapítja. Kínában él, művei is egytől egyig itt jelennek meg, s ez ritkaságszámba megy. Az előző kínai Nobel-díjas, Kao Hszing-Csien, már francia állampolgár volt, mikor 2000-ben neki ítelték az irodalmi díjat. Ő persze a díj ellenére sem kapott megfelelő figyelmet szülőhazájában. A másik korábbi, 2010-es Nobel-békedíjas, Liu Hsziao-Po pedig még mindig börtönben ül nézetei miatt.

Ez alkalommal, a korábbi évek gyakorlatától eltérően, mielőtt a központi sajtóügynökség (a Hszinhua) tudomást szerzett a döntésről, azonnal nyilvánosságra hozta, és minden visszafogottság nélkül gratulált az írónak. Ez nem azt jelenti, hogy Mo Jen nem kritizálja a társadalmat, a hatalmat, csak tiltott mondanóját nagyon ügyesen rejti álmoképszerű példázatainak sorába.

Nem beszél, csak ír

Mo Jen, (valódi nevén: Kuan Mo-je) 1955-ben született egy Santung (észak-nyugat Kína) tartománybeli parasztcsaládba. Az 1966-ban indított kulturális forradalom őrültségei számos fiatal kínai mellett rá is nagy hatást gyakoroltak. A szülei ekkortájt tanították meg arra, hogy házon kívül soha ne szólaljon meg. Az túl veszélyes. Innen ered írói álneve is. Mo Jen kínaiul annyit tesz "nem beszélni". Nem beszél, csak ír. Sokat. "Hallucinatorikus realizmussal egyesíti a képzeletet és a valóságot, a múlt és a jelen társadalmát" - indokolta döntését a svéd Akadémia.

Első ismert műve "A Vörös cirokmezők" (Clan du Sorgho). A regényből hasonló címmel Zhang Yimou készített filmet, mely 1988-ban arany medvét nyert a Berlieni filmfesztiválon. A történet egy gazdag, öreg leprához feleségül kényszerített fiatal lány (Qong Li) felszabadulásával párhuzamosan mutatja be és egy falu felkelését az 1930-as évekbeli japán megszállás idején.

A hatalommal néhány évvel később, 1995-ben, a Dús keblek, kövér fenekek (Beaux seins, belles fesses: Les enfants de la famille Shangguan) című műve kiadását követően kerül először szembe. Egy kilencgyermekes család egyetlen fiúgyermekének szemszögéből ismerhetjük meg egy vidéki falu viszontagságos hétköznapjait: ellenállásukat a német invázióval szemben, küzdelmüket a japán megszállás idején, majd a Kuomintang (akik vereségüket követően Tajvan szigetére menekülnek) és Mao Ce-Tung csapatai között dúló polgárháborút, és a féktelen kapitalizmus kezdeti hatását. A hatalom követelésére a nacionalistákat és kommunistákat egybemosó sorok vagy a túl erotikusnak ítélt részek ekkor kerülnek ki a könyvből, hogy aztán egészen 2008-ig kelljen várni a regény teljes kínai kiadására.

Elnyelt gyermekek történetei

Noha Mo Jen mindig a legendák és a történelem felé fordul, nem él burookban. Rendszeresen felháborodik a kortárs kínai társadalom romlottságán, főleg a vezető réteg korrupsztásán. Teszi mindezt jellegzetes humorral és a már említett hallucinatorikus írói eszköz segítségével. Jó példa erre legismertebb regénye, a Szeszföld (Le Pays de l'alcool): nyomozót küldenek egy bányászvárosba, hogy fényt derítsen az ott folyó gyermekkereskedelemre, de a nyomozás féktelen italozásba torkollik. A történet elég zavaros, a kommunista káderek halálra eszik és isszák magukat, mert ez a párton belüli felemelkedés elengedhetetlen feltétele.

Megosztott a kínai értelmiség

A kínai értelmiségi körök Mo Jen-et se kiköpni, se lenyelni nem tudják. A múlt nyáron nyilvános támadások keresztüztüzebe került, mivel fiatalkorában Mao Ce-tung egy híres beszédét kézzel lemásolta. Pedig akkortájt semmi különös nem volt ebben. Főleg egy (egészen 1997-ig) a katonaság kötelékébe tartozó fiatal író részéről.

“Mégiscsak a hatalom oldalán áll” - mondja a sanghaji művészvilág egyik prominense. Mások felróják neki, hogy nem használja fel ismertségét a cenzúra elleni tiltakozásra, holott egyértelműen kiállt Kao Hszing-Csien mellett, amikor neki ítelték az irodalmi Nobel-díjat. Egy múlt pénteki sajtótájékoztatón pedig nyilvánosan foglalt állást a disszidens Liu Hsziao-Po szabadon engedése mellett. Természetesen mindezek elkerülték a hivatalos sajtó figyelmét...

“Egy írónak fel kell háborodnia, és kritizálnia kell a társadalom sötét oldalát és az emberi lélek mocskosságát” - jelenti ki. Néhányan ezt az utcán üvöltve teszik, mások otthon maradnak és az irodalmat használják fel véleményük kifejezésére [\(1\)](#).”

Kritikái műveiben öltenek testet, regényeiben rejtőznek. Az egyetlen cím, amelyet elfogad, az írói cím. “Senki szóvivője nem vagyok. Követelem hőseim függetlenségét, ahogy a magamét is [\(2\)](#).” Ez a szemlélet ugyanúgy érvényes Pekingben mint Párizsban.

Fordította: Vargha Benjámín

Jegyzetek

1] Andrew Jacobs riportja, „Novelist in China is awarded Nobel”, International Herald Tribune, 2012. október 12.

2] Dominique Bari interjúja, L'Humanité, 2004. március 18.

Cimkék: kultúra kína
